

Minde om Ellen Raadal

af Bodil Nyholm, Dalvej 5, Gettrup, 7760 Hurup

Ellen Toustrup Madsen

Tegneren Ellen Raadal, Krik, døde den 27. januar 1991.

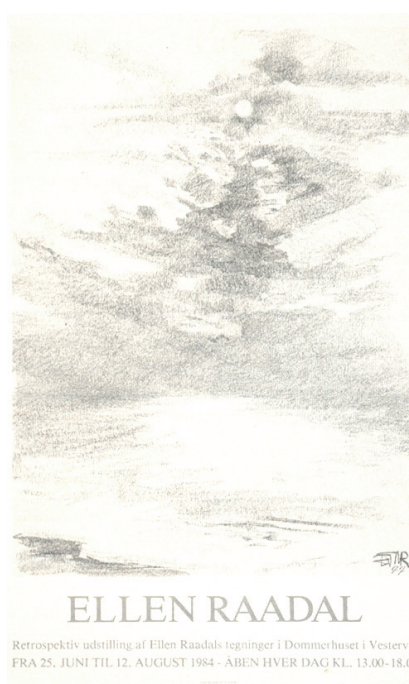
Født 5. februar 1910 i Bedsted. Forældre: Malermester Lars Peter Madsen og Ane Kristine Nielsen Toustrup. Gift 1. gang den 31. maj 1934 i Reykjavik med arkitekt Johannes Koldborg, ægteskabet opløst. 2. gang den 27. januar 1940 i København med maleren Erik Raadal, som døde den 13. januar 1941 i Silkeborg. Ellen Raadal er begravet i Lodbjerg.

Få kunstnere har vel i den grad været knyttet til deres egn som Ellen Raadal til Sydthy. Bortset fra uddannelsestiden og nogle få år i ungdommen har hele hendes lange kunstnerliv udspillet sig i Thy. Landskabet her udgjorde en livslang inspiration for hende. Og hun har sat sit præg på egnen. Fra det øjeblik man overskrider kommunegrænsen og hilses velkommen af ræven og haren i kommunevåbnet, som Ellen Raadal har tegnet, mindes man for hver drejning af vejen om hendes motiver. Hun har lært os at se det Thy'ske landskab med bakker og blæsevejr og rigtige Ellen Raadal-skyer.

I 1984 havde Ellen Raadal en stor retrospektiv udstilling i Vestervig, inviteret af Sydthy Kommune, i anledning af hendes tilstundende 75 års-dag. Den dækkede 50 års

myreflittigt kunstnerisk virke. Lidt over halvdelen af de 200 tegninger var i hendes eget eje. Det var et stort arbejde at få fremskaffet de øvrige og gøre dem klar. De var alle ude af rammerne, blev rensset, glattet, forsynet med ny passepartout, glasset pudset osv. Som Ellen Raadal sagde: "Når det skal gøres, skal det være *perfekt*". Hun gik aldrig på akkord med håndværket og med kunsten.

Udstillingen var overvældende ved billedernes mængde, de er tilmed gennemgående ret store, og ved motivernes mangfoldighed. Der var mange portrætter af thyboer, fine gennemarbejdede karakteristikker. Flere af modellerne er for længst døde, og dermed er disse portrætter med til at fortælle historie. Det kan i høj grad også siges om landskabstegningerne, som dækker de fleste lokaliteter i Sydthy, i hvert fald alle de sydlige og vestlige: Bedsted, Krik, Agger, Lodbjerg, Trædholm Bakker, Lyngby, Trankjær, Vestervig, Kobberø og Helligsø. Man kunne f.eks. nævne de mange billeder fra Agger gl. havn, "æ æwer". Hver for sig er tegningerne en sanddru og vederhæftig beskrivelse af et beskedent sted på en bestemt tid. Men samtidig er de komponerede kunstværker, udført med ånd og nerve. De udgør en veritabel topografisk dokumentation over egnen og dens forandringer gennem et halvt

ELLEN RAADAL

Retrospektiv udstilling af Ellen Raadals tegninger i Dommerhuset i Vestervig
FRA 25. JUNI TIL 12. AUGUST 1984 - ABEN HVER DAG KL. 13.00-18.00

Ellen Raadal ved en udstilling i København

århundrede. Thisted Museum ønskede da også at få en fotografisk gengivelse af udstillingens billeder. Det er lykkeligt, vi således fik bevaret en kopi, som ikke er tilgængelig, da de fleste af selve billederne naturligvis igen er spredt.

I rigtig mange hjem i Thy hænger der en Ellen Raadal, højt skattet af ejerne. Thyboerne værdsætter Ellen Raadals tegninger, man glæder sig over umiddelbart at kunne genkende tingene og samtidig mærker man hjertet bag den sikre hånd. En dag hun stod ude og tegnede på et stort billede, kom ejeren hen og stod længe og kikkede over skulderen på hende, indtil han rakte en lillefinger frem mod nogle myresmå køer på en fjern bakkeskråning og sagde: ”Jamen, er det ikke enestående, der går jo den gamle grå, som fik kalv i sidste uge”. Uden tvivl var der en udpræget portrætlighed, ganske som når hun tegnede mennesker. Folk var lidt stolte af Ellen Raadal og hendes færden i landskabet. De kunne lide hende som menneske, hun var en af deres egne. Hun kunne sproget.

Som barn i Bedsted tegnede Ellen Raadal, som jo så mange andre børn. Men hos hende holdt trangen sig. Ellen Raadals far var ikke uden evner for tegning, men det var ikke noget, han dyrkede meget i sit travle håndværkerliv. Barndomsmiljøet i Bedsted var i det store hele ukendt med kunstnerisk virke. Men Ellen havde altså en idé om, at tegne ville hun, selv om målet ikke stod helt klart. Og måden at nå frem slet ikke. Tilfældigvis kom der en dag en foredragsholder (Ellens mor var formand for

Bedsted Foredragsforening), og talte om Thorvaldsen. Han fik forevist den unge Ellens tegninger, og formidlede at hun kom til Kongens Lyngby og fik undervisning af maleren S. Glod-Svensson. Og det viste sig, at talentet slog til. Inden et år blev Bedsted-pigen såmænd optaget på Akademiet, 18 år gammel. Her gik hun i fem år under professorerne Sigurd Wandel, Ejnar Nielsen og Aksel Jørgensen, hvoraf vel nok den sidste påvirkede hendes kunstneriske udvikling mest.

Han var en omsorgsfuld lærer, som fik meget stor betydning for en hel generation af kunstnere. Og i Ellen Raadal fandt han en elev, som med hele sin jyske energi kastede sig ud i arbejdet. Hun læste, gik på museer, tog ekstratimer, hun brugte hele døgnet. Også Ejnar Nielsen satte hun højt. Han blev hendes ven, de brevvekslede hele hans liv. Hans tilknytning til Gjern og bekendtskab med Erik Raadal blev jo senere et ekstra bånd imellem dem.

I Akademiets sommerferier tegnede hun hjemme i Bedsted, hvad hun forresten fortsatte med spredt gennem årene, indtil den dag, hun endelig vendte hjem til Thy i 1946. I mellemtiden havde hun gjort en rejse til Paris, opholdt sig en tid på Island, hvor hun blandt andet tegnede portrætter af alle Altingets medlemmer, samt boet en periode i København, en anden i Odsherred. Hun deltog årligt i flere af de kendte udstillinger, og begyndte så småt at kunne sælge sine ting. Hun modtog anerkendelse, og fik flere gange legater.

Men Ellen Raadal fortæller: ”Jeg har altid fået megen hjælp fra min far. Og jeg har altid svaret igen”. Hun var nært knyttet til sin familie. Især holdt hun vist meget af faderen, de havde den samme sans for humor. Hendes ældste bror, Børge, var også en trofast støtte for hende.

Ellen Raadal ved arbejdsbordet i Krik

Hun blev gift med akademikammeraten Erik Raadal i 1940. Brylluppet stod i "Digterkroen" hos Sigfred Pedersen, som skrev bryllupssangen. Niels Clemmensen leverede musikken. Kunstnerparret slog sig ned i Silkeborg og startede begge en voldsom produktion. De kom dejligt ud af det med hinanden. Bortset fra horisonten. "Den skal op, langt op", sagde Erik. Han var jo fra Gjern, hvor bakkerne lukker for

alt udsyn. "Nej, den skal ned", sagde Ellen, "helt ned, så man kan se, hvor man er henne". Som ved Vesterhavet. Efter knapt et års ægteskab indtraf den forfærdelige katastrofe: Erik Raadal døde af en pludselig sygdom. Ellen Raadal har tegnet et glimrende portræt af Erik Raadal. Han nåede vist kun at afbilde hende et par gange bl.a. billedet "Pigen, der venter på toget", som hænger på Statens Museum for Kunst. Ansigtet er ikke

»På bedding« - Agger havn 1973

udarbejdet, men den grå spadseredragt, hun havde fået af sin far, og den ny sorte hat er genkendelige.

Der gik nogle år, hvor sorgen og choket bragte hende helt ud af funktion. Men som det kerne-sunde, stærke menneske hun var, arbejdede hun sig frem til eget liv og ny skaberevne. Hun siger i et interview: »I årene efter min mands død groede tanken om at vende tilbage til udgangspunktet i Thy. Jeg måtte finde frem til noget inde i mig selv. Og det sandeste i min natur ligger her i mine egne omgivelser ved havet».

Den 3. juli 1946 fik hun det lille hus i Krik, som skulle blive rammen om resten af hendes liv. Hendes far og mor købte det til hende, og her indrettede hun på den snævre plads en meget velfungerende og meget smuk bolig. På ældre fotografier kan man se, at møblerne, bøgerne og billederne straks fandt deres blivende plads. Og den første kat indfandt sig. De skulle blive mange i årenes løb. Hendes lille søn besøgte hende, engang hun lå kortvarigt på sygehuset, og sagde uden indledning: »Nu hår vi ølle».

Det blev arbejdsomme og rige år. Tidligt om morgenen pakkede hun staffeli, barn og madpakke på cyklen. Tegnede så til klokken fire. Hjem og ordne mad og hus, fuldt på højde med de andre husmødre. Hun udførte en del

avistegninger og bogillustrationer. Ja sågar en tegneserie har hun lavet. Den handlede om Danmarks historie fra de ældste tider til vore dage, og gik i årevis i »Husmandshjemmet». To gange om året rejste hun rundt og tegnede barneportrætter. Det var det, der gav brødet. Hun ville leve af at tegne. Og gjorde det. Og det var flot gjort. Hos nogle gode venner såsom dyrlæge Toft Jensen i Vestervig og pastor Andersen i Visby opholdt hun og hendes dreng sig ofte dagevis. Det var også en slags støtte til kunsten.

Hun kom en gang ud at rejse. I 1951 til kunstnerkolonien San Cataldo i Syditalien, på et legat skaffet hende af hendes gamle lærer Aksel Jørgensen. Til sin 50 års fødselsdag i 1960 holdt hun en stor udstilling i København. Det var første gang, hun for alvor trådte frem igen efter sin lange selvvalgte isolation. Anmelderen fremhævede hendes umiskendeligt jyske præg. Hun tiltrækkes af de plastiske virkninger i landskabet. Se f.eks. tegningen af de moderne runde halmballer, der ligger som skulpturer under himlen, eller et par både placeret på fjordfladen, eller de kantede høfder ved Agger. Om Vestervig kirke sagde hun: »Med en let omskrivning af Martin A. Hansen (Orm og Tyr). »Den ligger der som en grågås på sin rede». Hendes værker er alle sort/hvid: blyant, sortkridt, enkelte gange pen, nogle portrættegninger i

rødkridt. Men alligevel forlangte hun farver og kontraster i landskabet derude. I juni når alt er ensfarvet grønt og himlen blank, kunne hun ikke tegne. Ej heller i snevejr. Ligesom der samvittighedsfuldt var gjort rede for alle detaljer i landskabet, var portrætterne helt ud redelige. Portrætligheden svigter aldrig, og samtidig gives der en tolkning af personligheden. Ja fortælles om et helt liv - se bare Kirstine Holes gamle hænder! Hendes skildring af oldinge gør indtryk.

De senere år kunne hun køre længe omkring om foråret på sin knallert (som havde afløst cyklen) og lede efter sommerens tegneopgaver. Somme tider så længe at der gik lidt panik i hende. Hun syntes, hun havde tegnet det hele. Når motivet så endeligt var fundet, kunne der jo komme blæst fra den forkerte side, regn og andre fortrædeligheder. Efter turismens opblussen tegnede hun mest inde i landet. Et menneskes tilsynekomst selv på kilometers afstand ødelagde det hele for hende. Tidligere gik hun meget på havstranden; tegnede, svømmede og samlede rav.

Da Ellen Raadal rejste hjem til Thy, satte hun sig uden for det etablerede kunstnerliv. Hun havde nok i nogen grad sluttet sig til den ny virkelighedsskildring, der kom frem i Danmark i 1930'erne, men hun var ikke påvirket af nogen bestemt anden kunstner. Hun havde sin egen indre målestok og arbejdede utrætteligt med sit udtryk. Hun siger: "Jeg prøvede at kontrollere mig selv". Hun ville nødigt sælge sine billeder, for hun ønskede at kunne vende tilbage til dem. Det blev til mange billeder igennem tiden. Ellen Raadal førte ikke nogen værkfortegnelse, så det nøjagtige antal kendes ikke. Seks af sine tegninger lod hun reproducere hos bogtrykker Yde Sørensen i Koldby. Og der er nu kommet yderligere to planlagte efter hendes død. Som et

hovedværk kan måske nævnes det store billede af Vestervig, set oppe fra Skindhøjene bestilt af Vestervig-Agger sogneråd (Ellen Raadal syntes dog ikke selv, det var hendes bedste tegning). Hun signerede altid med sit fulde navn: ETMR - *Ellen Toustrup Madsen Raadal*.

Ellen Raadal var et levende menneske, som forstod at udtrykke sig, også med ord. Hun kunne turnere en thybohøist. Hun var et klogt og opmærksomt vidne til sine venners liv. Mange vil savne hende: Martin Post der daglig indtog en kop kaffe ved den lillebitte klapp i hendes køkkenbord til en god snak om kunst, skoleveninden Karna Hestbæk som Ellen talte i telefon med hver dag i alle årene efter sin hjemkomst til Thy, naboerne i Krik samt mange venner landet over.

Vi husker Ellen Raadal og ærer hendes minde.

Bibliografi:

Kunstens hvem-hvad-hvor i Viborg Amt. 1977. Side 54.

Weilbachs kunstnerleksikon. 1952. Bind 3, side 6.

I Sydthy Egnshistoriske Arkiv findes en samling om Ellen Raadal.

Museumsinspektør Hanne Mathiesen oplyser, at det var Ellen Raadals forlangende, at billederne kun måtte være til brug for museets egne lokalhistoriske/topografiske studier og ikke kunne være tilgængelige for offentligheden. Ligeledes var det et klart forlangende, at billederne ikke måtte gøres til genstand for reproduktion under nogen form. Museet vil naturligvis fortsat respektere denne aftale.

Kilde: Sydthy Årbog 1991, side 84-89.